

**Antoninus Diana Panormitanus, Clericus Regularis, Doctor
Celeberrimus, Coram S. D. N. Alexandro VII. Episcoporum
Examinator, & Sancti Officij Regni Siciliae Consultor,
Coordinatus, Seu Omnes ...**

Diana, Antonino

Lugduni, M. DC. LXXX.

46. An servi in casu æqualis necessitatis possint alimenta potius sibi,
quam Dominis ministrare? Et quid est dicendum, si daretur casus, in quo
salus, & vita Domini esset Christiano populo, vel ...

[urn:nbn:de:hbz:466:1-76429](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-76429)

in bene à Zenone. Cod. de quadr. praeser. qua de re alias dictum. Aestimatio autem cuiusq; leuitate arbitrio iudicis permittenda est.

RESOL. XLIV.

An licite Dominus aliquando possit alimenta seruis de-
negare? Ex p. 7. tr. 7. Ref. 47. alias 46.

§. 1. **A**liqui opinantur id posse facere ob certa quaedam crimina, & scelera serui; vt si sit ingratus vel contumeliosus in dominum, vel si mali aliquid fecerit, ob quod mortis poenam meretur. Sed verius est, quod alij tradiderunt: si Serui crimen est vltimo supplicio dignum ad magistratus, ac iudices iure deferunt: si alterius poenae sit reus, priuatum à domino iure punitur; nunquam tamen alimenta, quae sunt necessaria simpliciter vitae subsidia, dominus potest iure denegare, quamuis ea ex parte minueret: ita vt seruus non media absumatur, & pereat, sed attenuato, & diminuto victu castigetur, vt sic forte ad saniores mentem, melioremque vitam redeat. Et ita docet Filiucius tom. 2. tract. 28. part. 2. cap. 4. & Azorius tom. 2. lib. 2. cap. 38. quest. 9. & Trullench. in Decalogum tom. 1. l. 4. cap. 1. dub. 6. num. 5.

2. Vnde non sunt damnandi, qui propter aliqua delicta licet leuiora detrahunt seruis, Parte dellaratione, vt vulgo dicitur.

RESOL. XLV.

An serui, & ancilla peccent, si cibos communes ex domo heri ad comedendum accipiant, vt furta esculentorum, & poculentorum, etiam si sensim perueniant ad notabilem quantitatem, vt ipsimet consumant, secus vero vt vendant?

Et si furta sint praeter esculenta, an serui, siue mancipia peccent mortaliter, & teneantur ad restitutionem? Ex p. 7. tr. 7. Ref. 28.

Sup. hoc su-
pra inter 3.
Ref. 4. §. Di-
co quarto.

§. 1. **A**D hoc dubium sic respondet Sanchez in *Opusc. tom. 1. lib. 1. cap. 1. dub. 2. num. 17.* Ex dictis sit seruos, vel raro peccare mortaliter, si accipiant, vt edant cibaria communia ex domo heritorum, quia dominus non est inuitus, tum, etiam quia illi ex ordinario cibo, sumptum excipiunt, minus enim hora consueta comedunt. Sic Nauarra, n. 221. & refert Nauarra, cap. 17. *Hispan. num. 139. Latina noua num. 138.* Sed Nauarra non ita absolute loquitur, vt Nauarra, sed dicit non peccare mortaliter, sed venialiter, quando credunt illa dominum concessurum esse si ab eo peterent, licet nollet, vt se in scio accipiant quia tunc est tantum furtum, quo ad modum. Vnde quando famulis tribuitur certa, ac determinata portio, id est, *se les da racion*, cum credatur dominum nolle eos aliquid furari, nec ob hoc excipiatur ex alia parte, id quod illis daturus erat ad manducandum, censendum est de his furtis ac si fieret ab iis qui non sunt famuli; nisi essent tam modica, vt credatur dominum velle; similiter quando minime crederetur dominum velle, etiam illis non detur cibis sub certa quantitate, & portione; si tamen ipsis cibaria congruentia impertiantur, nec ob ea, quae furantur, aliquid excipiunt ex consueto cibo, iudicandum est similiter, ac si talia furta fierent ab iis, qui non sunt famuli, nisi, vt dixi essent tam modica, vt rationabiliter deberet dominus velle. Hucvique Sanchez.

2. Et ideo Eminentissimus Cardinalis Lugo de *Iust. tom. 1. disput. 3. sect. 3. numer. 66.* putat letuos in tali casu non peccare mortaliter, quando furta essent admodum modica, vt non credatur dominus rationabiliter inuitus, secus quando non ideo dominus minus expenderet in cibo ordinario famuli, nec essent ita modica, vt non praesumeretur grauius inuitus.

3. Dico igitur furta esculentorum, & poculentorum quae committuntur à famulis, & ancillis, etiam si sensim perueniant ad notabilem quantitatem, non esse peccata mortalia, si fuerint ea, vt ipsimet consumant (secus verò si vt vendant) si sint quae ordinaria, quae non solent accurate concludi, de quo vide Nauarra cap. 17. numer. 138. Ratio est; quia dominus non omnino displicet, vt haec capitatur: cuius signum est, quod etsi sciant ista pallium fieri, tamen non impediunt; etsi rogentur, facile concederent. Vnde potius displicet modus accipiendi quam ipsa acceptio, seu consumptio, atque non est peccatum mortiferum accipere aliquid occultè ab eo cui non displiceret acceptio, si res ab eo peteretur, quantum modus accipiendi displicet, vt rectè docet Caietan. in *summa V. Fortun. & Nauarra. cap. 17. numer. 138. & comment. 2. Regular. numer. 20.* quia dominus non est inuitus circa substantiam accipiendi, sed solum circa modum, quod valde notandum, ob furta filiorum, vxorum, famulorum, amicorum, & similibus, qui per verecundiam, vel timorem non audent petere.

4. Si tamen surripias ad eum vsum, ad quem ille nullo modo voluisset concedere, vt ad compositiones, ludos &c. erit verum furtum; quia non vult rem esse tuam ad talem vsum; & ita acceptio secundum substantiam censetur fieri inuito domino id enim maxime est vsu, & sine, ad quem res accipitur, spectandum est.

5. Sed circa praesentem quaestionem ne detras videre Fagundez in *tracop. Decalog. tom. 2. lib. 7. cap. 12. Machadum, tom. 2. lib. 6. part. 7. tract. 11. document. 2. numer. 3. & sequ. & Galparum Hurtadum de Iust. & iure disput. 13. difficult. 9.* qui tamen, & optime obierunt, quod si furta sint praeter esculenta, seruos, siue mancipia peccaret mortaliter accipiendo bona dominorum illorum; & sic peccando, teneri sub mortali ad restitutionem illorum.

6. Circa quantitatem ergo requisitam, & sufficientem ad peccatum mortale, existimamus, cum requiri & sufficere, quae ad peccatum mortale in furto facto ab extraneo, quia quò ad hoc non est aliqua peculiaris ratio pro seruis in furtis ex bonis domini, qualis reperitur pro filio ex bonis Patris, & pro vxore ex bonis mariti.

RESOL. XLVI.

An serui in casu aequalis necessitatis possint alimenta potius sibi, quam Dominis ministrare?

Et quid est dicendum, si daretur casus, in quo salus & vita Domini esset Christiano populo, vel alicui Reipublicae necessaria, & salus, & vita serui minuetur? Ex p. 7. tr. 7. Ref. 67. alias 66.

§. 1. **N**egatiue respondet Nauarra in *Man. cap. 17. num. 60.* quia quando creditor, & debitor eadem extrema necessitate premuntur, debitor non habens aliud quam id quod ad suam suorumque vitam

De Seruis, seu Mancipiis. Ref. XLVII. &c. 449

vitam est necessarium; restituere, non tenetur, nisi dominium eius quod restituendum est, semper penes creditorem remaneat: sed in hoc casu seruis, & dominus aequali extrema necessitate premuntur, & dominium eorum, quae seruis possidet, & quibus vel sibi, vel domino alimenta ministrare potest; semper penes dominum remansit; nam seruis domini capax non est, cum pro mortuo habeatur l. *seruientem ff. de regul. iur. l. intercedit, ff. de condit. & demonst. cum aliis concordantibus; & nulla in eius personam cadit obligatio, neque actiua, neque passiuu l. in personam ff. eod. l. serui ff. de actiua. & obligat. l. nec seruis, ff. de pecul. ergo in aequali casu necessitatis potius domino, quam sibi seruis alimenta ministrare tenetur.*

2. Sed his non obstantibus affirmatiuae sententiae ego adhaereo. Dico igitur in casu praedictae aequalis necessitatis, posse seruum tuta conscientia potius sibi ipsi, quam domino alimenta ministrare. Et proba duobus mediis; Primo quia, etsi per seruitutem amittantur ea, quae a civili iure vnicuique conueniunt, ea tamen, quae a naturali iure cuique competunt, retinentur; sed conseruatio propriae vitae naturali iure ita cuique competit, vt licite quisque possit pro illius conseruatione alterum occidere, si aliter euadere non possit; ergo seruis, in aequali extrema necessitate casu cum domino constitutus, licite potest, domino postposito, sibi alimenta ministrare licet dominus eius fame sit periturus.

3. Secundo, quia regulariter secundum ordinem charitatis, plus diligenda est propria salus corporalis, quam corporalis salus proximi; nam, cum concurrant tunc bona alterius, & propria eiusdem ordinis, semper propria sunt praeferenda sed in hoc casu concurrunt propria salus corporalis serui cum salute corporali aliena; quae est Domini; ergo regulariter a seruo praefenda est propria salus, & sic sibi, & non domino, in aequali necessitatis casu alimenta ministrare potest.

4. Dixi regulariter: nam si daretur casus, in quo salus, & vita domini esset Christiano populo, vel alicui Republicae necessaria, & salus & vita serui minime; tunc secundum eundem charitatis ordinem, teneretur seruis non sibi, sed domino alimenta ministrare; esset enim tunc vita domini, ratione publici boni, altioris ordinis, & ideo praefenda: nam ordo ipsius charitatis postulat, vt quae altioris sunt ordinis, praeferrantur. Non est tamen hic altior ordo attendendus ex conditione serui, vel libera; nam aliqui semper dominus praefendus esset, sed attendendus est respectu publici boni; nam etsi conditione dominus seruo sit maior, natura tamen aequales omnes sunt; & in naturali vita conseruanda non conditio, quae accidentaria est, sed ipsa natura, quae per se est, considerari debet, aliis regulis charitatis seruatis.

Ad doctrinam vero Nauarri, respondet Nauarra de Restitut. lib. 4. cap. 4. num. 28.

RESOL. XLVII.

An serui possint parare mensam, & ministrare cibos Domino in die ieiunij. Ex p. 7. tract. 7. Ref. 58. alias 57.

§. 1. **R**espondeo affirmatiue, quia hoc non est cooperari ad peccatum alterius, sed ad substantiam solam illius actus, nimirum, vt coena est comestio quaedam ad nutritionem, & sustentationem animalis. Item quia opus illud solum est officium, quod praestare solet seruis, vel famulus domino; aut ami-

cus amico, aut hospes hospiti suo, sic licitum est, ministrare mensae conuincinatorum, vel duorum Haereticorum, vel dominorum in cibo & potu, & epulis, ventrique indulgentium, vel aliorum peccatorum, dummodo non consentiamus peccato eorum, sed solum praestemus officium, vel serui vel famuli, vel amici, vel hospitis. Vide me ipsum in part. 5. tr. * 7. Resol. 13.

* Quae hic est sup. in tr. 5. Ref. 59. &c.

RESOL. XLVIII.

An licitum sit Domino offerre carnes seruis infidelibus in die ieiunij, vel illis imponere opera seruilia in diebus festis? Ex p. 7. tr. 7. Ref. 59. alias 58.

§. 1. **A**libi probabiliter affirmatiue respondi; quia Infideles sunt extra Ecclesiam, & non ligantur eius praecipis; & quod ad comestionem carnum in die ieiunij, me citato affirmatiua sententia tenet Trullench. in Decal. tom. 1. lib. 3. cap. 2. dub. 2. num. 11. vbi sic ait. In diebus ieiunij licitum est ministrare carnes Paganis, & perpetuo amentibus, sicuti pueris ante usum rationis, vt cum Sanchez & Fagundez tenet Diana part. 1. tract. 9. resol. 42. ita Trullench. Quo ad opera seruilia idem tradit Pasqualigus in Decis. moral. Decis. 310. num. 2.

Alibi in Ref. quae nunc hanc sequitur, per tota, & in Ref. & 5. not. seq.

Quae nunc est in tom. 4. tr. 6. Ref. 67 §. vlt. &c.

RESOL. XLIX.

An Dominus licite possit imponere seruo infideli vt opera seruilia exerceat in diebus festis? Idem est dicendum de perpetuo amentibus. Et docetur Paganis, & perpetuo amentibus fas esse ministrare carnes Diebus ieiunij, quia nulla lege Ecclesiastica obligantur? Ex p. 5. tr. 149 & Milc. 2. Ref. 7.

§. 1. **C**asus potest in praxi saepe accidere, & illud determinare noluit Sanchez in summ. tom. 1. lib. 1. cap. 12. numer. 18. Sed negatiua sententiam docet Anton. Fernandez Societatis IESV in instrum. confess. part. 3. mandament. 3. n. 16. vbi sic ait. Hazer que trabaje mi esclauo Moro, no es licito porque ninguna bestia puede llevar carga da y el esclauo por si no esta obligado a no trabajar, pero en orden a mi no ha de trabajar mandandose lo. Sic ille.

Sup. hoc & contento in hac Ref. in Ref. praerita & in Ref. not. vlt. huius Ref.

2. Verum ego dominum sic facientem de peccato mortali non audem damnare, quia abstinentia ab operibus seruilibus in diebus festis est praecipuum Ecclesiasticum, vt pater. Sed infideles, vt notat Granada in 1. 2. contr. 7. tract. 3. p. 1. disput. 6. n. 49. & alij communiter, non tenentur legibus Ecclesiasticis; ergo dominus seruum infidelem laborare in die festo faciens, non peccabit, quia seruis non peccat. Et ideo Paulus Layman. in Theol. mor. lib. 1. tr. 4. cap. 5. numer. 3. docet, perpetuo amentibus fas esse opera seruilia diebus festis imponere, quod idem concederet quoad infideles, est enim in vtriusque paratio cum sint a legibus Ecclesiasticis soluti; vnde ego iple in part. 1. tract. 9. de ieiunio, resol. * 42. cum Sancto, Sanchez, Azorio, & Suar. docui Paganis, & perpetuo amentibus fas esse ministrare carnes diebus ieiunij, quia nulla lege Ecclesiastica obligantur.

* Sup. his in Ref. not. praerita, & seq.

* Quae hic est in to. 4. tr. 6. Ref. 67 §. vlt. & cursum in alio §. eius not.